

У ходу кроз време

Весна Арсић
Библиотека града Београда
vesnaarsic@gmail.com

Бранка Драгосавац
Библиотека града Београда
bebadrag@gmail.com

Мила Стефановић. *Јагодинско библиотекарство: 1851–2011*. Јагодина: Народна библиотека „Радислав Никчевић“, 2011.

После историје библиотеке у Крагујевцу, прве јавне библиотеке у Србији, др Мила Стефановић нам је подарила историју јавне библиотеке у Јагодини, „која на својеврстан начин афирмише континуитет развоја српске културе и библиотекарства у Србији“. Историјски развој јагодинске библиотеке, односно јагодинског библиотекарства у распону од 160 година, условно речено, њеног израстања из Јагодинског читалишта 1851. године до данашњих дана, није био нимало лак, као ни напори аутора да у истраживању архивске грађе прикаже рад образованих и културних прегалаца и других да се у тешким условима баве развојем културе.

Свечаности поводом 160. годишњице јагодинског библиотекарства праћене су научно-стручним скупом *Библионеш*, промоцијом монографије *Јагодинско библиотекарство 1851–2011* и обиласком мреже сеоских библиотека.

Прва поглавља монографије др Мила Стефановић посветила је јагодинској историографији и првим поменима књиге на овом подручју. Јер без постојања књиге, пренумерације и свести о потреби организовања најпре читалишта, а затим и јавне библиотеке, како у Јагодини, тако и у околним селима, није било могуће ни оснивање ових институција. Тако се из „Прегледа пренумераната на часописе и књиге у Јагодини и околини (1818–1870)“ сазнаје да је први претплатник из Јагодине 1818. године био Милоје Теодоровић, дејствујући члан Правитељства и обор-кнез нације Јагодинске, а да је до следеће књиге која је у Јагодину стигла пренумерацијом морало да прође чак десет година. До 1851. године, када се први пут помиње Читалиште у Јагодини, пренумерацијом је стигло још 18 наслова, на које је било претплаћено 406 пренумераната. Прве године рада Читалишта, према писању аутора нису имале одјека, да би од 1857. до 1874. године „оно било у жижи културног живота Јагодине“. Осим напредних грађана, који су утицали „на подизање улоге читалишта“, аутор истиче напоре појединаца, попут Ђуре Јакшића и Светозара Марковића да својим активностима унапреде њихов рад, али истовремено не заборавља да је то покатакд било у политичке сврхе.

Свакако да централни део публикације др Мила Стефановић посвећује оснивању, развоју и раду јавне библиотеке. Од 1909. године, када је после предлога Јована Н. Томића, библиотекар Народне библиотеке у Београду, координираног рада Главног просветног савета Србије, краљ Петар Карађорђевић донео *Указ о оснивању јавне библиотеке* у

Јагодини, ова институција несметано је радила до почетка Првог светског рата. Пратећи и други паралелни ток у српском библиотекарству, у оквиру народног просвећивања, устројена је, настојањима Културне лиге и *Грађанска читалоница* у *Јагодини*. Фондови ове две институције страдали су у Првом светском рату. Заједнички рад су наставиле 1920. године под називом *Грађанска читалоница и јавна библиотека*. Напредним идејама интелектуалаца и чиновника у Јагодини, понетих идејама народног просвећивања формира се УМУР – Удружење Младих Умних Радника који установљавају Народни универзитет и *Народну књижницу* и *читалоницу* у Јагодини, која је радила до почетка Другог светског рата, а на чијим фондовима је настала *Народна библиотека* у *Јагодини*. Данашњи назив, Народна библиотека „Радислав Никчевић“, коначно је добила 1973. године по свом најпознатијем напредном књижничару. Честа спајања и раздвајања са другим културним институцијама са којима је деловала, нису била нимало лака за организацију рада и извршавање задатка ове установе. Како је, нарочито у првим деценијама рада, постављене циљеве Библиотека испуњавала захваљујући залагању и ентузијазму појединаца, ауторка је њихов рад високо вредновала.

Осим историје јавне библиотеке и Грађанске читалонице, ауторка је, посебно истакла значај и улогу школских књижница које су радиле пре јавне библиотеке, истражујући и детаљно исписујући историјски ток њиховог развоја. Тако је фонд школске књижнице Гимназије у Јагодини основан школске 1891/92 године, док је Мушка учитељска школа у Јагодини формирала наставничку и ученичку књижницу 1898. године; али, по узору на већину ђачких дружина у Србији и ученичка дружина *Узданица* располагала је књижном за ученике на крају школске 1900/1901 године. Посебно поглавље чини историјски развој сеоских библиотека на подручју беличког среза, које су формиране напорима Културне лиге у првој деценији XX века, а рад наставиле између два светска рата: у Бунару, Винорачи, Врановцу, Глоговцу, Драгоцвету, Међуречу, Дубокој, Јовцу, Лозовику, Лоћики, Праћини и Рибару.

И новија историја и културне активности јагодинске Народне библиотеке такође су подробно описане у књизи др Миле Стефановић. Обиље потпуно нових, до сада непознатих, први пут објављених докумената, записника, оригиналних спискова, уредби у великој мери допуњавају текст монографије, додајући историји јагодинског библиотекарства

не само релевантну грађу и релевантне изворе, већ и законске и политичке одлуке које су доприносиле стварању услова за подизање савремене јагодинске Народне библиотеке и мреже библиотека у њеном окружењу. Треба напоменути да је почетак овог периода одређен Решењем о оснивању Народне библиотеке у Светозареву, чиме је добила статус општинске матичне библиотеке. Наравно, то је само још један акт о оснивању институције, односно активности које су у вези са читањем засноване већ пре 110 година.

У поглављу „Летопис културних активности (1961–2010)“ ауторка на двадесетак страница детаљно, хронолошки, наводи у којим је културним активностима учествовала, или их је покрнула Јагодинска библиотека. Као и раније, и данас, Библиотека је своју културно-образовну мисију плански и систематично спроводила, али је зависило од многих услова, имала је и успоне и падове. Најчешће и највише је на успешно пословање утицао недостатак финансија, али је понекад и у таквим фазама залагање библиотекара и посвећеника писане речи умело да одржи бар неопходни ниво постојања.

Овај период обилује књижевним вечерима, сусретима писаца из Јагодине и из других места Србије, литерарним такмичењима основаца и средњошколаца, изложбама књига. Ако читалац пажљиво прати културне догађаје тог времена, приметити ће да су у почетку учесници били већином становници Јагодине и околних села. Завичајни ствараоци, преваходно књижевници, али и други уметници, били су носиоци већине програмских манифестација. Временом је постало уобичајено и гостовање уметника из Београда и других крајева Србије. Данас познати српски књижевници, некад млади ствараоци, уписани су у летопис културних активности Јагодине. Такође, осим већ традиционалног пријатељства и сарадње са Вуковаром, гости културних манифестација су били и чланови јагодинског Друштва српско-јапанског пријатељства, нишког Друштва српско-руског пријатељства, као и уметници из околних земаља. Културни програм је у новије време обогаћен едукативним предавањима из области књижевне теорије и критике, психологије, филозофије, историје, религије, здравства. Најчешће поводом својих књига, али и другим пригодама, гостовали су Никола Милошевић, Михајло Пантић, Владета Јеротић, Жарко Требјешанин, Василије Крстић, као и здравствени радници различитих струка. Осим тога, ново доба доноси и другачије манифестације, као што су креативне радионице, мултимедијалне промоције, интернет презентације. Најмлађи су најбрже и прихватили новине, мада је традиција литерарних такмичења одржана до данас.

Један део поглавља се односи на издавачку делатност народне библиотеке. Часописи *Гороцвеш*, *Јагодинче*, *Доба*, *Нови џуџ* су само део издавачке делатности Библиотеке. Од 1980. године Јагодинска библиотека издаје и књиге, најчешће поезије, а касније све више и романе, монографије, лексиконе, историјске публикације, као и електронска издања. Тематски су усредсређене на Јагодину, а аутори су већином Јагодинци или ствараоци који су део живота провели у њој.

Поглавље „Библиотечки кадар у периоду од 1957. до 2011.“ подељено је на два дела. У првом су кратке биографије са најзначајнијим активностима укупно девет

директора Народне библиотеке „Радислав Никчевић“. У другом делу је табела са структуром запослених на крају 2010. године. Уочљиво је да је од 31 запосленог 21 са високим стручним спремом, што упућује на значајну стручност кадра.

Посебан део књиге посвећен је матичности „Народне библиотеке Радислав Никчевић“. Почев од закључака Саветовања Савеза Друштва библиотекара ФНРЈ 1950. године, па до најновијих времена, примећује се стална упућеност Јагодинске библиотеке на развој сеоске мреже. Познато је да је послератно време трпело веома јак друштвено-политички утицај у свим областима, посебно државне институције. Ипак, интерес овог данас непопуларног доба, довео је до процвата сеоске библиотечке мреже. Цицале су репрезентативне спомен-библиотеке, а покретне су задовољавале потребе најудаљенијих засеока овог краја. Специјалне библиотеке радиле су у фабрикама, привредним организацијама. У овом делу монографије приметна је карактеристика овог времена – материјално благостање за библиотеке, али и прилична једноличност књижног фонда.

Народна библиотека „Радислав Никчевић“ интегрисала се у Заједницу матичних библиотека Србије 1967. године, да би већ следеће године ушла у ужу Заједницу матичних библиотека Средњег Поморавља. После 11 година постала је члан шире Заједнице матичних библиотека Шумадије и Поморавља. Циљ је био осавремењивање и поспешивање развоја библиотечке делатности у овом региону. Ипак, почетком XX века Заједница више није деловала. Рад Заједнице матичних библиотека Србије обновљен је 2005. године. Годишњи научно-стручни скуп под називом *Библионет* одржан је крајем јуна ове године у Јагодини. Домаћин је била Народна библиотека „Радислав Никчевић“, која је славила 160 година постојања.

Посебно, и не мање важно поглавље књиге ауторка је посветила наградама и признањима која је Народна библиотека „Радислав Никчевић“ добијала последњих неколико деценија. Дипломе, захвалнице, повеље, плакете и друге награде потврђују успешност културне мисије ове библиотеке. Често су подстицале ентузијазам библиотекара који је надокнађивао недостатак неопходних материјалних средстава.

Приликом истраживања, сакупљања и систематизовања архивске грађе, доступне писане и штампане монографске и периодичне публикације, интерних извештаја о оснивању, раду, развоју и резултатима јавне библиотеке у Јагодини, др Мила Стефановић је применила у потпуности научно-истраживачки апарат. Ауторка је у овој обимној монографији у целисти исписала не само историју јавне библиотеке у Јагодини и околним местима, већ и наставничких, ученичких библиотека, као и библиотека ђачких удружења. Знањем, умећем и жаром правог истраживача и научника, библиотекара и културног радника приказала је један сегмент, још увек недовољно истраженог српског јавног библиотекарства.